

KVARTERETS KONSUMTION 2030

Framtidsscenarios och koncept för cirkulär konsumtion i Västra Götaland

OM PROJEKTET

Omställningen till ett mer hållbart samhälle är vår tids stora utmaning, som även rymmer stora möjligheter. Vi är i behov av nya lösningar som minskar utsläppen av växthusgaser och samtidigt bidrar till att vi uppnår fler av de globala målen. Tempot i omställningen behöver höjas och ännu fler aktörer måste samverka i omställningen. Denna skrift summerar insikterna från projektet *Kvarterets konsumtion 2030*. Syftet är att ge en bild av hur en mer hållbar livsstil kan möjliggöras i framtidens kvarter, det vill säga på de platser där många människor lever sina vardagsliv.

Projektet fokuserar på möjligheter för minskad miljöpåverkan från konsumtion av sällanköpsvaror hos unga vuxna. I fokus är små och medelstora orter – platser där många människor bor, men som varken kan kategoriseras som urbana eller som landsbygd. Projektet har resulterat i två möjliga framtidsscenarios och fyra koncept med lösningar med potential att reducera nykonsumtionen av sällanköpsvaror. Projektets scenarios och koncept är framtagna

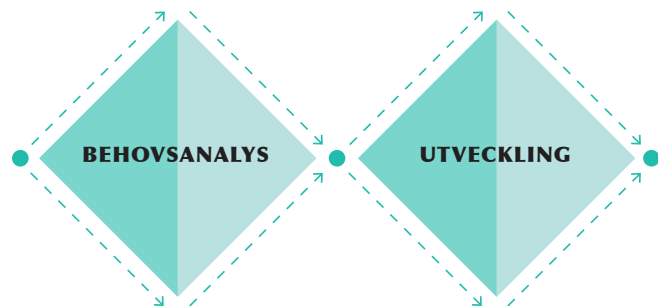
i samarbete med invånare, lokala företagare, kommunanställda och ämnesexperter.

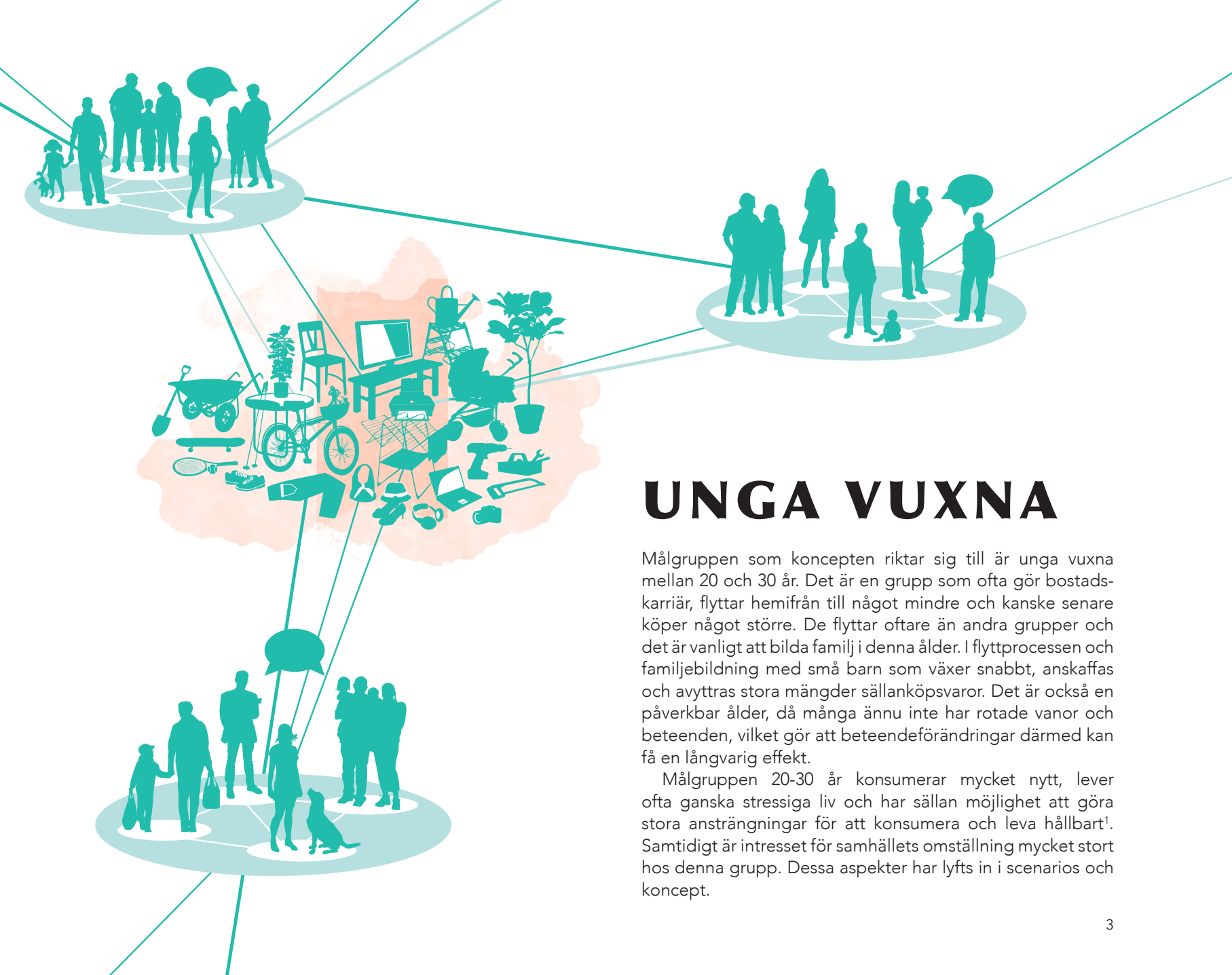
Metodiken som använts beskrivs i Designguide till en hållbar livsstil, som tidigare tagits fram inom Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsens satsning Klimat 2030. Processen startade med en gedigen behovsanalys för att skapa förståelse för hur hållbar konsumtion kan bli mer attraktivt och skapa beteendeförändringar på orterna. En designbrief formulerades och användes som grund för att utforska nya sätt att möjliggöra så kallad cirkulär konsumtion, som bygger på att produkter cirkuleras. I detta utvecklingsarbete har bland annat verktygen Cirkulär Business Model Canvas och Use2Use Design Toolkit använts.

Projektet Kvarterets konsumtion 2030 är en del av Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om, en kraftsamling för en fossiloberoende region till år 2030. Projektet är ett initiativ av Science Park Borås i samverkan med Chalmers Tekniska Högskola och har finansierats av Västra Götalandsregionen.

DESIGNPROCESSEN

Under projektet, som genomfördes år 2020, varvades utforskande och kreativt arbete med analytiska faser för att definiera utmaningar och lösningar enligt en så kallad Double Diamond-designprocess. Stor vikt lades vid att förstå mindre orters utmaningar och att generera idéer till lösningar. För att nå dit genomfördes intervjuer, fokusgrupper och workshops med invånare, nyckelaktörer och ämnesexperter. På grund av rådande pandemi genomfördes alla möten digitalt.

UNGA VUXNA

Målgruppen som koncepten riktar sig till är unga vuxna mellan 20 och 30 år. Det är en grupp som ofta gör bostadskarriär, flyttar hemifrån till något mindre och kanske senare köper något större. De flyttar oftare än andra grupper och det är vanligt att bilda familj i denna ålder. I flyttprocessen och familjebildning med små barn som växer snabbt, anskaffas och avyttras stora mängder sällanköpsvaror. Det är också en påverkbar ålder, då många ännu inte har rotade vanor och beteenden, vilket gör att beteendeförändringar därmed kan få en långvarig effekt.

Målgruppen 20-30 år konsumerar mycket nytt, lever ofta ganska stressiga liv och har sällan möjlighet att göra stora ansträngningar för att konsumera och leva hållbart¹. Samtidigt är intresset för samhällets omställning mycket stort hos denna grupp. Dessa aspekter har lyfts in i scenarios och koncept.

Kläder, möbler och fritidsutrustning är de
sällanköpsvaror med högst klimatpåverkan i Sverige².
(Totalt miljoner ton CO₂e per år)

DAGENS KONSUMTION AV SÄLLANKÖPSVAROR

Av de totalt 90 miljoner ton växthusgasutsläpp som kommer från svenskarnas konsumtion, står handeln för ungefär 30 miljoner ton. Sällanköpsvaror, det vill säga de varor som konsumenterna köper med lägre frekvens än dagligvaruhandel, står för en stor andel av utsläppen från handeln och högst i den kategorin ligger skor och kläder, fordon, leksaker, sport- och fritidsartiklar, möbler och inredning³. Projektet har i huvudsak fokuserat på kläder, sport- och fritidsartiklar, leksaker, möbler och inredning.

Det finns ett samband mellan svenskars konsumtion och deras välbefinnande, även om konsumtion inte är den mest bidragande faktorn. Ju mer pengar människor spenderar på mat, kläder, hemelektronik och möbler, desto nöjdare tycks de vara med livet, och detta samband är giltigt även då hänsyn tagits till andra variabler som påverkar vårt välbefinnande⁴. Även om detta gör det utmanande för människor att minska sin konsumtion, kan konsumtionens miljöeffekter ändå reduceras. En strategi är att göra konsumtionen mer effektiv ur miljöperspektiv, eller att skifta konsumtionen från saker till fler tjänster och upplevelser. Sådana effekter kan vi se i de senaste årens konsumtionsutveckling. Trots

att Sveriges konsumtion ökade med 25 procent mellan åren 2008 och 2015 minskade växthusgasutsläppen från konsumtionen med 14 procent⁵. Detta förklaras med ökad eko-effektivitet vid produktion av varorna och förändringar i konsumtionsmönster, såsom ökad konsumtion av upplevelser och tjänster. Denna minskning är långt ifrån tillräcklig för att nå klimatmålen, men visar att en omställning är möjlig med förändrade konsumtionsbeteenden och ett ökat utbud av cirkulära varor och tjänster.

Än så länge konsumerar människor i första hand linjärt genom att köpa nyttillverkade produkter, som så småningom slängs eller ställs undan. Här finns potential att ytterligare minska miljöpåverkan från vår konsumtion. En mer cirkulär konsumtion skapar högre resurseffektivitet, via exempelvis ökad andrahandsförsäljning, reparationstjänster, hyr- och delningstjänster samt förenklade sätt att samäga. Vidareutveckling av dessa områden är en viktig förutsättning för minskad miljöpåverkan från vår konsumtion. Beräkningar visar att cirkulär ekonomi på sikt kan möjliggöra en minskning av globala växthusgasutsläpp med 45 procent⁶.

Hållbar konsumtion kan kopplas till aktiviteter under hela konsumtionsprocessen – från anskaffning till användning och avyttring.

TRENDER INOM HÅLLBAR KONSUMTION

Internationellt trendar hyr- och prenumerationsplattformar som gör att produkter kan användas upprepade gånger under sin livstid. Produktdesign som ger saker längre livstid är en annan stor trend. Andra intressanta trender är nya typer av samarbeten, innovativa material, spelifierad konsumtion och smartare leveranser⁷.

En avgörande trend är att allt fler vill ha tillgång till saker men inte äga och underhålla dem. 2030 kommer sannolikt flera unga vuxna vilja anamma affärsmodeller som bygger på medlemskap och tillgång framför ägande. Delningsekonomi får allt större betydelse⁸ och förutspås av experter stå för en stor del av vår konsumtion år 2030⁹. Delningstjänster ökar stadigt i antal och drivs på av gig-ekonomin, där många arbetar med tillfälliga småjobb snarare än fasta anställningar. Men trots att potentialen och viljan är stor har vi ännu en lång väg att gå. Delningstjänster möter också många problem, såsom svårigheter med att nå ut i mindre orter och på lands-

bygden, samt att få en god ekonomi i sina verksamheter.

Samhället blir allt mer digitalt och allt större andel av inköpen görs på nätet, i webbutiker eller direkt på sociala medier, i appar och spel. Leverans av varor sker allt oftare direkt till dörr eller till mellanstationer såsom Instabox. Allt mer begagnat köps direkt av andra privatpersoner i vårt lokalområde via lokala loppisar eller sociala medier och via sidor som Tradera och Blocket för specialintressen och mer specifika önskemål.

Vi ser något av en "mindre orters revansch"¹⁰ och fler flyttar ut i kransorter. I linje med detta finns ett ökat intresse för att handla lokalproducerat och svenskt. Det pratas allt oftare om 15-minutersstaden¹¹, där arbete, skola, fritids och affärer ska kunna nås inom femton minuter. Något som ofta är möjligt i mindre städer, men som nu appliceras även på större städer och utspridda kransorter.

VÄSTRA GÖTALAND STÄLLER OM

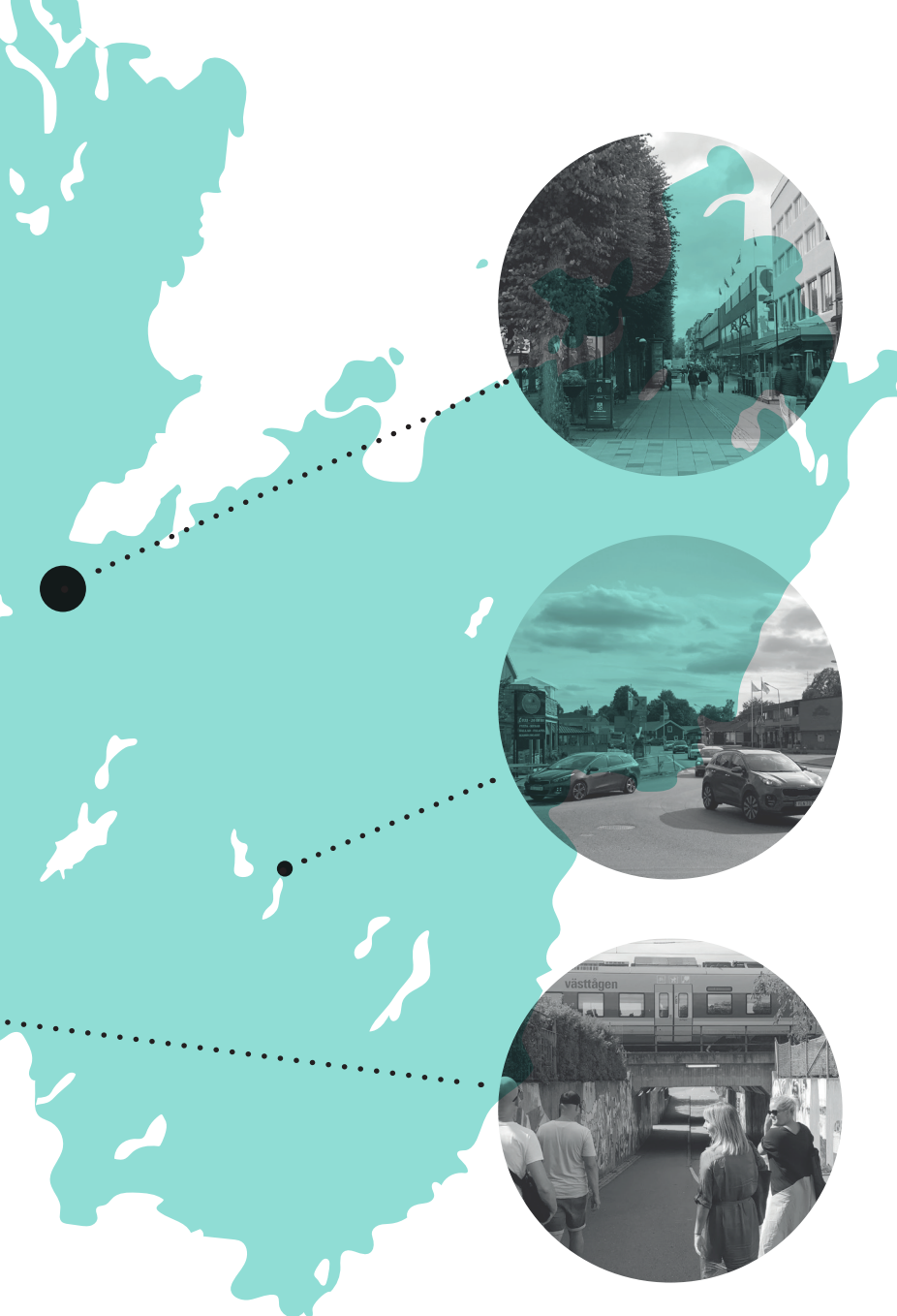
Kvarterets konsumtion 2030 är den del av kraftsamlingen Klimat 2030, som verkar för en klimatsmart och attraktiv framtid, och som drivs av Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen. Satsningen innebär att Västra Götaland ska vara fossiloberoende år 2030 och för att nå det behövs satsningar på lösningar som inte bara ger minskade utsläpp av växthusgaser utan även bidrar till regional utveckling och samverkan mellan olika aktörer. Utsläppen från västsvenskarnas konsumtion, oavsett var i världen de sker, ska minska med 30 procent jämfört med 2010, enligt satsningen.

Nya koncept och lösningar tar ofta sin utgångspunkt i områden där vi har mest konsumtion och handel, såsom i storstäder och citynära miljöer. Detta projekt fokuserar istället på mindre orter och stadskärnor runt om i regionen, där en stor del av Västra Götalands befolkning bor. I dessa mindre orter finns inte alltid den kritiska massa som kan behövas för att få ekonomi i exempelvis delningsinitiativ och

second hand-butiker. Därför är utbudet av second hand och mer hållbara butiker och koncept begränsat. Människor äger dessutom ofta en eller fler bilar och har många gånger gott om plats för förvaring av prylar.

I projektet har vi valt att studera tre orter lite närmare: Trollhättan centrum, Fristad och Kålleröd. De är alla mindre områden, antingen i anslutning till en större stad, en serviceort utanför en medelstor stad, eller ett centrum i en medelstor stad. De kan ses som typorter, vilka finns representerade på olika platser i landet. Många av de problem typerna slås med delar de med många andra orter: en centrumhandel som har minskat till följd av externa köpcentra och näthandel, tomma lokaler i centrum, biltrafik som skär igenom orterna och skapar barriärer, och en befolkning som till stor del är bilburen. Dessutom finns det områden med stor andel familjebildning och hög nykonsumtion där få nyttjar alternativ såsom delningstjänster och samägande.

TROLLHÄTTAN CENTRUM

Trollhättan centrum, på pendlingsavstånd till Göteborg, har under de senaste åren sett stora förändringar. Nya bostadsområden nära pendlingsstationen har vuxit fram, högskolan har fått ett utökat campus, och innerstadsgallerian är under omformning. Lokala aktörer verkar för ett ökat utbud av hållbara alternativ för att skapa ett attraktivt centrum. Orten har en engagerad befolkning, samt har en stor satsning på temalekplatser och stadsfestivaler.

FRISTAD

Fristad, dryga milen norr om Borås, har karaktär av en serviceort för de boende med en central dagligvarubutik, bensinstationer, restauranger och butiker. Det är en centralort för den omkringliggande landsbygden, vilket ger underlag för service, men samtidigt finns tomma lokaler i centrum. Läget med järnväg och riksväg som skär genom orten präglar den på många sätt. Industrier och företag drar nytta av detta, men samtidigt skapar trafiken en otrygg miljö för gång- och cykeltrafik. Naturen och friluftslivet är nära och idrotten tillsammans med annat föreningsliv skapar stark identitet.

KÅLLERED

Källered, söder om Göteborg, är en ort där många av de boende arbetspendlar till Göteborg. Området är mitt inne i en stor expansion där bland annat ett köpcentrum med ett IKEA-varuhus är under ombyggnad. Många flyttar från Göteborg till Källered för att bilda familj. Motorvägen och tågrälsen är en barriär som delar orten, med ett köpcenter och villabebyggelse på västra sidan och ett mindre centrum på den östra. På den östra sidan finns merparten av Källereds lägenheter, samt Källereds Sportcenter med ishall och ett flertal fotbollsplaner.

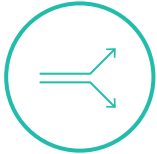
FRAMTIDSSCENARIOS & KONCEPT

I Kvarterets konsumtion 2030 har två framtidsscenarios tagits fram för att visa på möjliga riktningar och inspirera regionens orter och aktörer. Det första scenariot utgår från att samhällsutvecklingen är ungefär som idag, men att den går i riktning mot mer hållbar konsumtion och mindre klimatpåverkan från våra aktiviteter. Det andra scenariot är mer radikalt och utgår från att samhället i stort har gjort större förändringar mot en mer cirkulär, fossilfri och tjänstebaserad ekonomi. Dessa framtidsscenarios har även använts som inspiration under konceptutvecklingsarbetet för att placera koncepten i en framtida kontext.

Tre av koncepten som projektet resulterat i beskriver kvartersnära lösningar som kan skapa helt nya förutsättningar

för konsumtion av sällanköpsvaror i mindre orter och stads-kärnor. Alla går att applicera i olika orter och en utbredd implementering av koncepten runt om i regionen kan bidra till den omställning som behövs för att regionen ska nå sitt klimatmål. Ett fjärde koncept handlar om hur en hållbar ortsanda kan byggas, något som identifierats som centralt för att få en omställning till ett cirkulärt samhälle att hända. Den hållbara ortsandan är ett sätt att vattna de frön som de tre första koncepten utgör. Tillsammans adresserar koncepten sex huvudsakliga strategier som i behovsanalysen identifierats som kritiska för att möjliggöra hållbar konsumtion.

STRATEGIER FÖR ATT MÖJLIGGÖRA HÅLLBAR KONSUMTION:

FRIKOPPLA VÄRDESKAPANDE FRÅN NYKONSUMTION

Först när hållbara och cirkulära alternativ skapar minst lika mycket värde som linjära alternativ blir en omställning attraktiv för både konsumenter och affärsverksamheter.

SÄKERSTÄLLA LÅNGSIKTIG AFFÄRSNYTTA

För att nya satsningar ska kunna bidra långsiktigt till klimatmålet behöver verksamheterna vara ekonomiskt bärkraftiga över tid.

ÖKA SAMVERKAN MELLAN AKTÖRER

Samarbeten mellan aktörer som går ihop för att tillsammans utforska nya möjligheter och skapa gemensamma lösningar underlättar för omställning till en cirkulär ekonomi och gör affärerna mer lönsamma.

AKTIVERA ORTENS OUTNYTTJADE RESURSER

Genom att öka nyttjandegraden för de sällanköpsvaror som används lokalt kan behovet av nyproduktion minskas. Existerande flöden, knutpunkter och andra platser kan användas för att göra det smidigt för invånare att cirkulera sina varor vidare.

UTÖKA OCH TILLGÄNGLIGGÖRA HÅLLBART UTBUD

Det ska vara smidigt och attraktivt för konsumenter att få tillgång till och använda de sällanköpsvaror de har behov av. Därför behöver det hållbara utbudet utökas och tillgängliggöras för fler.

STÖTTA LOKALA DRIVKRAFTER

Eldsjälar och pionjärorganisationer som driver på olika initiativ är ovärderliga för en hållbar omställning. Med rätt support kan dessa ge snöbollseffekter om ytterligare människor och organisationer hakar på deras engagemang.

SCENARIO 1

ETT SAMHÄLLE I BEGYNNANDE FÖRÄNDRING

År 2030 har samhället tagit några första steg för att få bukt med klimatkrisen och de problem som är associerade med dagens konsumtion och produktion. De samhällsförändringar som vi till viss del ser redan idag har accelererat.

Ökad skatt på koldioxidutsläpp, miljöskadliga ämnen och jungfrulig råvara har gjort att nyköp av varor blivit dyrare medan second hand och reparationer blivit billigare. Från politiskt håll har högre krav på produkters livslängd kommit, såväl som starkare regleringar av kemikalieanvändning och energiåtgång vid produktion. Momsavdrag på reparationer, begagnatförsäljning och uthyrning har utökats och andra liknande stöd har tillkommit. All import har belagts med höga klimat- och miljökrav.

Gränserna mellan second hand och nyproducerat har suddats ut och vi ser fler hybridprodukter, där vissa delar är nyproducerade och andra delar är reparerade, tillverkade av återanvända komponenter eller återvunnet material. Vi ser många nya beteenden, som att hyra kläder för speciella tillfällen och en ökad grad av utlåning och uthyrning mellan privatpersoner och mellan företag och privatpersoner.

Mellanhänder, som hanterar olika typer av flöden, är ett nytt yrke som uppstått. De hanterar flöden ut från människors hem – det som ska till återvinning, återbruk, reparation, uppdatering eller in i lokala delningsinitiativ. Mellanhänder

guidar konsumenter till mer hållbara val vid behov av nya produkter: second hand, lån, hyra eller byte. Men även på återvinningsstationer hanterar de det som skänks och ser till att det kommer till det ställe med störst sannolikhet för att produkten kommer till nytta igen. Mellanhänderna kan vara både fysiska personer men också robotar och AI-drivna söksystem som hjälper konsumenter att lättare matcha sina behov mot cirkulära alternativ.

Marknaden för lokalproducerade produkter har ökat markant, både som resultat av klimatfrågan och insikterna om behovet av ökad självförsörjningsgrad som gjordes under Covid-19-pandemin. Krisberedskapen är större och vi ser fler lokala och småskaliga odlingar som försörjer befolkningen under en större del av året.

Andra trender som ökat till 2030 är alternativ till fossil plast, förpackningsfritt, cirkulär produktion, företagssymbioser där den enes avfall blir den andres råvara, samt övergång till digital tillgång framför ägande på fler områden än musik, böcker och film.

SCENARIO 2

ETT SAMHÄLLE I FULL TRANSFORMATION

År 2030 har samhället tagit avgörande steg för att få bukt med miljö- och klimatkrisen. Omställningen är i full gång och världen myllrar av kreativitet och känslan av att "vi ska klara det här".

Det finns ingen fossilindustri kvar. Den exponentiella teknikutvecklingen har gjort att olja, kol och naturgas har konkurrerats ut av förnybara energikällor som sol, vind och vatten och vätgassamhället har börjat ta form på allvar. I detta transformativa samhälle är det svårare att köpa helt nyproducerade varor, det mesta är modifierat, lagat, uppgraderat, cirkulärt och tillverkat i symbios mellan olika verksamheter för att minska spill, energiåtgång och resurser. Cirkulär konsumtion har gått från nisch till mainstream och "cirkulenterna" är vana att dela, hyra och låna saker de behöver.

Coronials, den generation som växt upp i Coronapandemins kölvatten och under klimatkrisen har stor krismedvetenhet och är beredd att göra radikala förändringar av sina liv. Den ställer höga krav på företag kring miljö- och klimathänsyn och på politikerna kring krishantering, ett

motståndskraftigt samhälle och trygghet. De flesta har insett att konsumtionskulturen inte gynnar dem själva eller planeten och vill istället ha större fokus på upplevelser och relationer. Tillsammans med innovativa och kreativa företag, entreprenörer och handelsaktörer har många stadskärnor och köpcenter byggts om till mötesplatser för kultur, umgänge och cirkulär konsumtion. Här kan man handla cirkulärt, själv lappa och laga, få en designer att re-designa ens kläder, byta saker på stora delningscentraler och utbyta kunskap på kultur- och kunskapscentrum. De små städernas stadskärnor har återupplivats, med lokalt producerat hantverk, lagnings- och delningshubbar, showrooms för cirkulärt producerade varor och specialiserade upplevelser som skapar lokal turism och ersätter shopping som nöje. I den upplevelsebaserade konsumtionen finns tillgång till sakerna människor behöver på platsen där de ska använda dem.

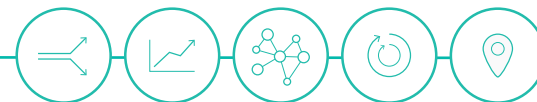
Pendlingsflödet till stadskärnorna består huvudsakligen av kollektivtrafik och cykel. Digitaliseringen har underlättat för många att arbeta hemifrån eller nära hemmet. Många vill ha nära tillgång till lunch, promenadmiljöer och träning. Gemensamhetsytor har poppat upp i alla mindre samhällen.

Vi umgås mycket ute i naturen och allt fler aktiviteter har flyttat ut – skolklassrum i soliga gläntor, medarbetar-walk and talks och skogskonferenser. Vår ständiga närvaro i naturen har gett oss en ökad vilja att skydda den.

Robotar och AI har ersatt många monotona fabriksjobb och en del arbeten inom vård, omsorg och skola. Färre människor än idag lönearbetar, men lönearbetet har också fördelats mer, vilket gett kortare arbetsdagar för de flesta. Fler arbetar inom odling, trädgård, upplevelseindustrin samt inom tjänstesektorn.

Våra liv är mer uppkopplade och digitala. En skolklass ute i naturen kan, liksom mobilspelet Pokémon Go, använda sig av augmented reality, där verkligheten kopplas ihop med informationsteknologi, för att exempelvis lära sig om hur växter och djur lever i symbios och nyttjar resurser gemensamt. Vi möts digitalt på många sätt, utbildar oss digitalt och många kan jobba varsomhelst ifrån. Detta kräver färre resor, skapar mindre trafik och köer och gör att vardagen blir mindre stressig för många. Många har gott om fritid och engagerar sig i sitt lokalområde.

Våra bostäder är uppkopplade. Smarta elnät reglerar elanvändningen, där elbilen laddas på natten och kaffet är färdigbryggt på morgonen. Vi får varor levererade till hemmet med hjälp av självkörande bilar som kör långsamma turer och levererar varorna utanför våra hem.

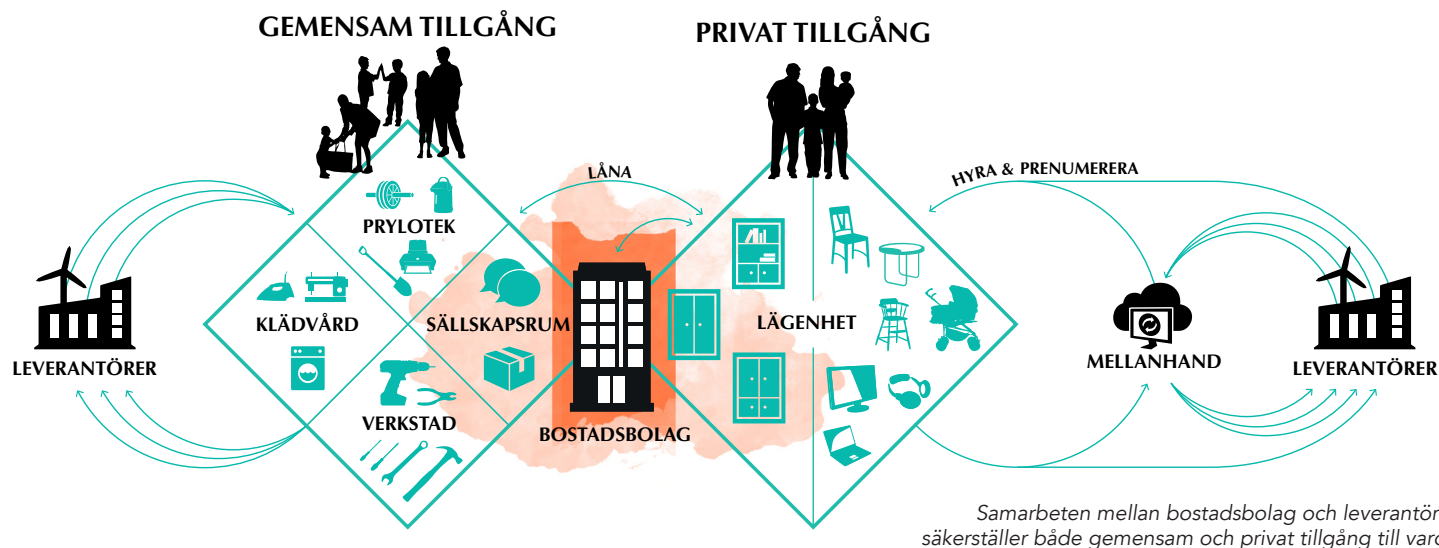
CIRKULÄRT BOENDE

Bostäder anpassade för att underlätta en cirkulär livsstil kan skapa nya förutsättningar för hur vi konsumerar och lever. Genom samarbeten med leverantörer kan bostadsbolag erbjuda boenden med tillgång till allt.

Att flytta till ett nytt boende är ofta förknippat med ett ökat inflöde av varor för hemmet. Förutom det vi använder till vardags, kan vi även ha tillfälliga behov av saker, såsom speciell köksutrustning, barnartiklar, verktyg, träningsredskap eller extrasängar, antingen för en kort eller längre tid. Ett cirkulärt boende med flera gemensamma ytor och gemensam tillgång till produkter kan minska människors behov av att själva äga allt de behöver. Via samarbeten mellan bostadsbolag och

externa aktörer kan hushåll också erbjudas tillgång till ett utökat utbud av sällanköpsvaror för både kontinuerlig och tillfällig användning. Det cirkulära boendet kan därmed inkludera tillgång till allt som behövs för att bo resurssnålt med hög standard. Principen är tillgång framför ägande, vilket gör det möjligt för exempelvis unga vuxna att flytta in utan att behöva köpa saker.

HUR KAN DET SE UT 2030?

ETT ALL-INCLUSIVE BOENDE I FRISTAD:

I Fristads kommunala bostadsbolags nya cirkulära bostadsområde har bostäder byggts med en kombination av platsbyggda och modulära basmöbler som anpassas för varje hyresgäst. Flexibiliteten minskar inte bara behovet av ytterligare inredning utan optimerar också ytanvändningen. Fler ytor blir gemensamma och lägenheterna därmed mindre och billigare. Det totala behovet av sällanköpsvaror har minskat och cirkulära flöden har blivit en självklar del av vardagen. Genom samarbeten med en mängd leverantörer kan bostadsbolaget säkerställa att hyresgästerna har tillgång till allt de behöver, via en samlad hyr- och prenumerations-tjänst. Möbler, inredning, fritidsutrustning eller set med allt nyfödda bebisar behöver är några exempel.

In- och utflöde av varor underlättas med leveransboxar och förvaringsutrymmen speciellt anpassade för cirkulära

flöden. Utbudet finns tillgängligt via en digital plattform där de boende kan boka utifrån behov och preferenser kring stil, funktion och pris. Alla produkter är utformade för cirkularitet; utöver hög kvalitet och lång livslängd är produkterna anpassningsbara och uppgraderbara samt smidiga för både leverantörer och hyresgäster att hantera när de cirkuleras vidare.

Många traditionellt privata ytor har omfördelats till gemensamma och de boende har tillgång till verkstad, klädvård, sociala vardagsrum och prylotek där de kan nyttja och låna gemensamma produkter. Dessa ytor är naturliga mötesplatser som bidrar till goda relationer mellan grannarna. Leverantörerna ser till att utbudet i de gemensamma ytorna är anpassat efter de boendes behov och de ombesörjer även underhåll och uppgraderingar.

AKTIVITETSNÄRA TILLGÅNG

En utökad aktivitetsnära tillgång till sällanköpsvaror som används vid specifika tillfällen utanför hemmet, såsom sportkläder och fritidsutrustning, kan skapa helt nya förhållningssätt till konsumtion.

För sällanköpsvaror som fritidsutrustning resulterar individuellt ägande ofta i låg nyttjandegrad och att sakerna hamnar övergivna i garderober och garage. En övergång till tillgångsbaserad, aktivitetsnära konsumtion kan öka nyttjandegraden, säkerställa cirkulära flöden och resultera i stora miljövinster. Genom samarbeten mellan exempelvis upplevelseaktörer, föreningar och leverantörer kan människor erbjudas tillgång till de varor de har behov av, på platsen där de ska användas. Då utrustningen tillgängliggörs nära aktivitetens utförande, och inte kräver att användaren förvarar, transporterar eller underhåller produkterna, blir det smidigt för människor att välja tillgång framför ägande. I slutändan blir det billigare och enklare att växla mellan olika aktiviteter och även att nå ut till nya målgrupper. Det blir också billigare att testa på mer prylintensiva sporter såsom ishockey, mountainbike och vindsurfing.

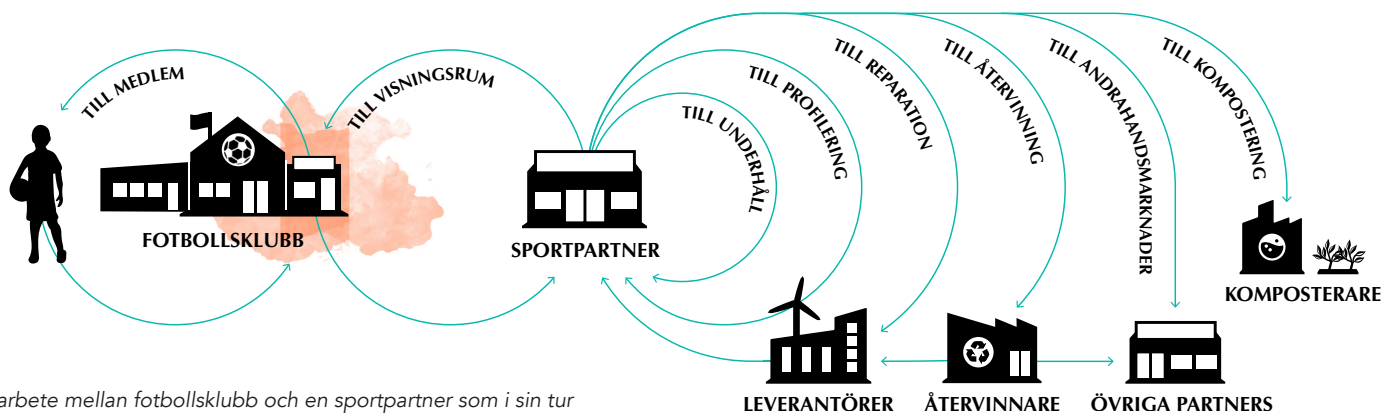

HUR KAN DET SE UT 2030?

EN CIRKULÄR FOTBOLLSKLUBB I KÅLLERED:

Medlemmarna i Kållereds fotbollsklubb får tillgång till allt de behöver vad gäller kläder, skor, skydd och bollar genom sitt medlemskap och behöver därmed inte äga någon egen utrustning. Fotbollsklubben samarbetar med en sportpartner som tillhandahåller alla varor och har ett visningsrum med utprovning i klubbens lokal. Ut- och inlämning av varor sker på plats eller via hemleverans efter digital bokning.

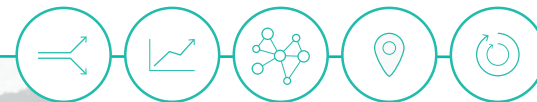
Sportpartnern ansvarar för att urvuxna varor i bra skick cirkuleras till andra medlemmar och att varor i sämre skick repareras, återtillverkas eller återvinns. Varorna har hög kvalitet och livslängd, är designade för att användas många gånger samt är utformade så att tryck med namn, sponsorinformation eller annan profilering kan erbjudas varje ny användare. Dessa extra erbjudanden ger sportpartnern kompletterande intäkter till den avgift som inkluderats i sportklubbens medlemskap. Samarbeten med återvinningsaktörer och aktörer på andrahandsmarknader ger ytterligare intäkter och utgifterna för inköp av nyproducerade varor sänks i takt med att andelen återanvända och återtillverkade varor ökar.

Samarbete mellan fotbollsklubb och en sportpartner som i sin tur samarbetar med andra aktörer för att säkerställa cirkulära flöden.

ETT CIRKULÄRT FRILUFTSCENTER I FRISTAD:

Sällanköpsvaror för alla sjönära fritidsaktiviteter finns att tillgå hos ett friluftscenter vid sjön Öresjö. Genom samarbeten med en mängd underleverantörer kan centret erbjuda ett säsongsanpassat och brett utbud av utrustning för alla tillfällen. I utbudet finns allt från kajaker och fiskeutrustning till strandleksaker och skridskor, vilket gör privat ägande av många fritidsprylar onödigt. Ett digitalt bokningssystem och intelligenta leverantörssystem som kan förutse efterfrågan, garanterar att rätt produkter alltid finns på plats inför planerade utflykter och att det finns ett brett utbud för spontana aktiviteter. Förutom att privatpersoner kan hyra vad de behöver för enskilda tillfällen, kan föreningar också ha stående bokningar för medlemsaktiviteter. Föreningar kan även upprätta ett nära samarbete med friluftscentret och leverantörerna. Exempelvis kan medlemmarna engagera sig i centrets verksamhet med att ombesörja uthyrning och underhåll av utrustning i utbyte mot att de själva kan nyttja produkter för föreningens aktiviteter.

CIRKULÄR AFFÄRSSYMBIOS

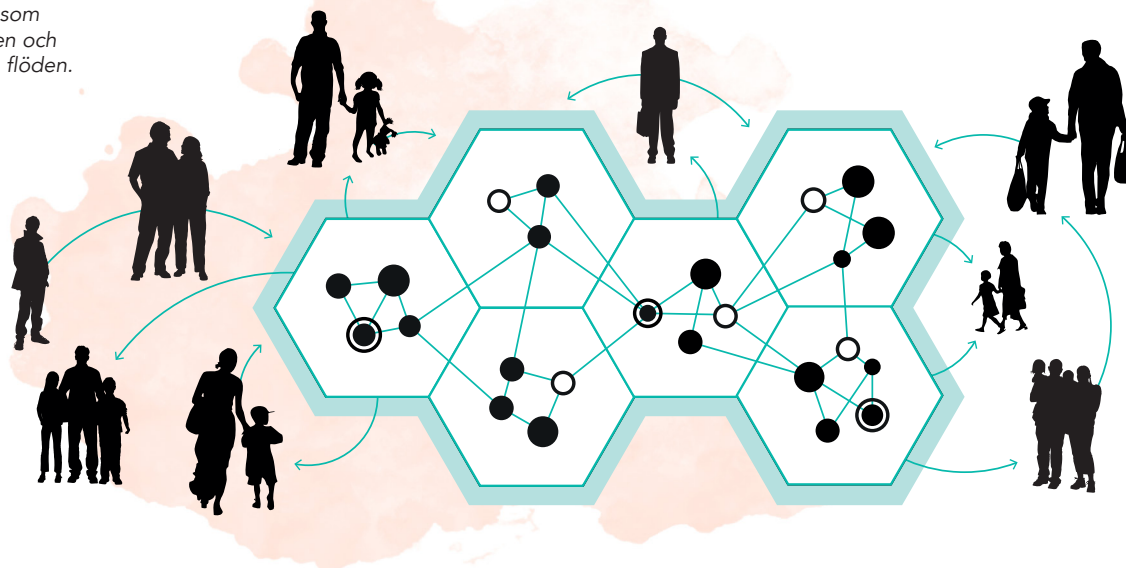
Affärssymbioser där butiker, restauranger och andra verksamheter samverkar likt organismer i ett ekosystem för att öka utbudet av cirkulära erbjudanden kan göra cirkulära alternativ mer lättillgängliga och samtidigt skapa ekonomiska fördelar för alla parter.

Istället för att hålla fast vid linjära erbjudanden som bygger på försäljning av varor tillverkade av jungfruliga råmaterial, kan en affärssymbios vara det som krävs för att cirkulär ekonomi ska kunna ta plats i traditionellt linjära köpcentrum. Det kan sudda ut gränsen mellan linjär och cirkulär konsumtion, göra det smidigt och attraktivt för invånarna att köpa cirkulerade varor, hyra, byta och låna, samt fixa reparationer och få hjälp med underhåll. Dessutom kan invånarna ta med sig varor när de besöker gallerian för att cirkulera dessa vidare eller aktivt

vara med och laga eller uppgradera dem. Genom affärssymbioser kan verksamheters överskott även bli en resurs för någon annan, interna resurser kan cirkuleras så att inget går till spillo, lokaler kan samnyttjas för verksamheter under större delen av dygnet och kompetens kan delas mellan aktörer. Affärssymbioser som växer fram i centrala gallerior gör att cirkulära erbjudanden blir tillgängliga där stadens flöden är som mest intensiva.

HUR KAN DET SE UT 2030?

Symbios mellan kluster av aktörer som tillgängliggör cirkulära erbjudanden och hanterar både externa och interna flöden.

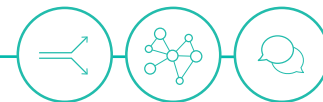

EN CIRKULÄR GALLERIA I TROLLHÄTTAN:

I Trollhättans innerstadsgalleria erbjuder flera samverkande aktörer både nyproducerade, cirkulerade och hybridvarianter av sällanköpsvaror. Därutöver erbjuds också tjänster som uthyrning, uppgradering och reparation. Gallerian har en samordnande roll och arbetar aktivt för att stötta befintlig samverkan och för att etablera nya aktörer som kan komplettera nuvarande symbioser.

Ett inflöde av resurser från invånare och andra lokala aktörer bidrar till utbudet. Det kan vara begagnade kläder och prylar, men även outnyttjade material såsom tyger. Dessa produkter erbjuds till nya konsumenter efter att de uppgraderats genom värdehöjande processer. Eftersom konsumenterna också kan vara leverantörer och producenter är starka relationer mellan dem och företagen centralt.

Till gallerian kommer vuxna och barn för att byta, uppgradera, laga, hyra, sälja och köpa saker, men även för att äta, fika, leka, och umgås. Bland annat finns det medlemsbaserade SwapLand, dit man kan komma för att leka men också för att byta leksaker och spel anpassade efter olika åldrar. Medan barnen leker kan föräldrarna fika i caféet som nyttjar samma lokal. Lokalen kan även, utanför öppettiderna, hyras för barnkalas och andra evenemang. Porslin och inredning kommer från gallerians köksbutik som ombesörjer tillgången för alla gallerians verksamheter och även erbjuder uthyrning. Gallerians klädbutiker samverkar med både skräddare som kan laga och anpassa kläder och lokala modedesigners som kan re-designa unika plagg utifrån kundönskemål. Även tjänster som att aktivera sin befintliga garderob och hitta nya stilar erbjuds.

ORTSANDA SOM FÅR DET ATT HÄNDA

I en ort som genomsyras av en hållbarhetsanda är det större sannolikhet att lokala aktörer och invånare tillsammans kommer att verka för att skapa en mer klimatsmart vardag.

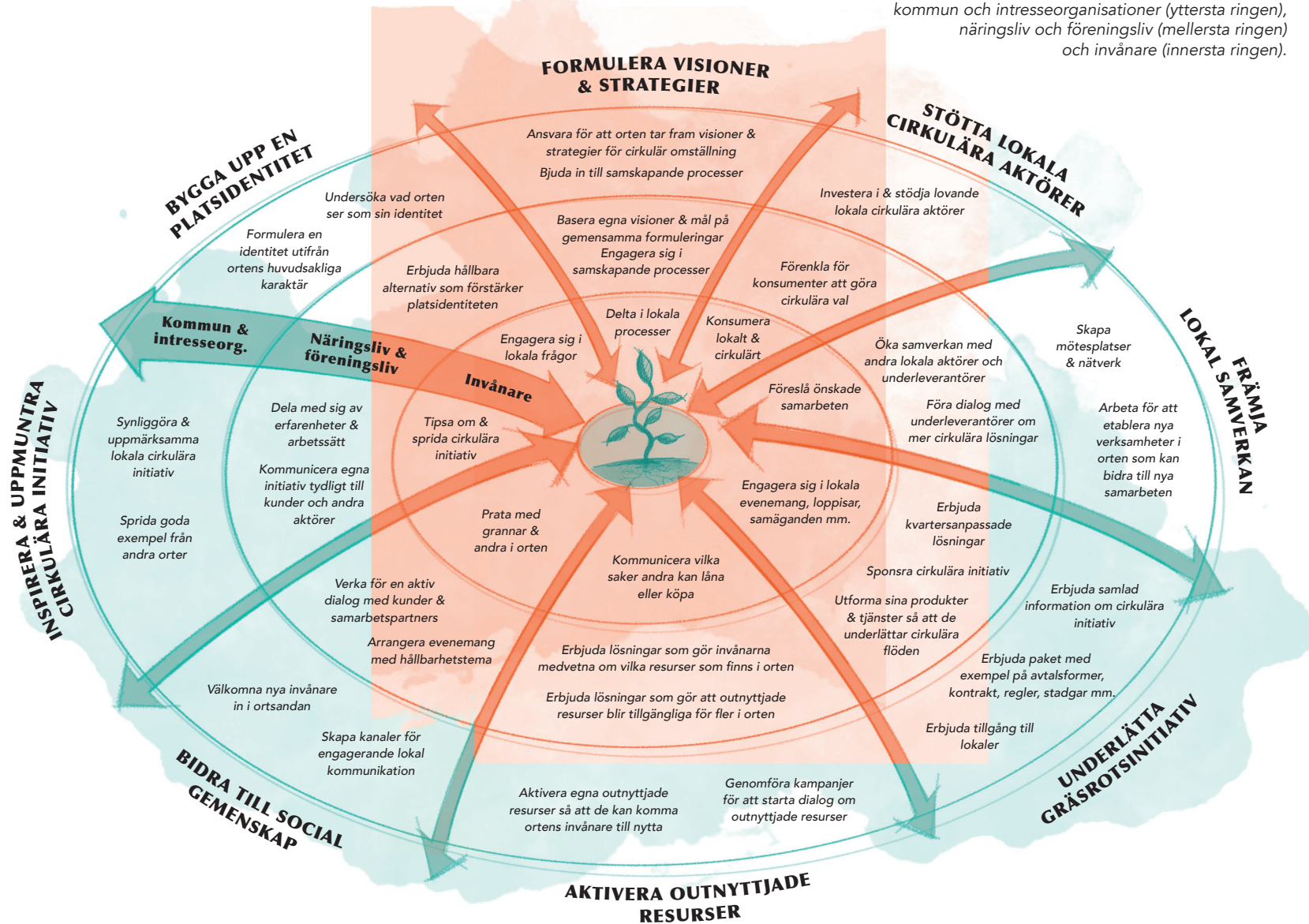
En ortsanda formas inte bara av ortens historia och geografiska förutsättningar utan också av vad invånarna och ortens aktörer känner samhörighet kring och vilka frågor de engagerar sig i. En viktig komponent för en hållbar ortsanda är att det finns individer och aktörer med ett driv att skapa en stark grogrund där initiativ (frön) som främjar en cirkulär omställning kan växa över tid och bidra till långsiktiga förändringar.

Många olika aktörer kan bidra till en hållbar ortsanda, såsom kommunen, intresseorganisationer, näringslivet, föreningslivet, och invånare. De kan stärka pågående hållbarhetsarbete och verka för långsiktiga satsningar. Men de kan också bidra till att helt nya frön kan se dagens ljus och få möjlighet att gro och växa sig starka. I detta arbete kan aktörerna arbeta kring olika teman, exempelvis kan de engagera sig för att formulera gemensamma visioner och strategier, stötta lokala cirkulära aktörer, främja lokala samarbeten och underlätta gräsrotsinitiativ såsom lokala evenemang och kvartersloppisar. Ortens individer kan ha olika roller i detta

arbete; de kan vara initiativtagare, konsumenter, investerare, upphandlare eller samordnare.

En möjlighet att skapa en hållbar ortsanda är att engagera ortens aktörer i en samskapande process kring ortens platsidentitet. Genom att utgå ifrån ortens historia, engagemang, verksamma aktörer, strategier och politiska mål, samt ortens geografiska förutsättningar kan man formulera sig kring ortens unika karaktär kopplat till hållbarhet. Exempelvis kan Kålleröd framföras som "flödesnoden" där man har "Nära till allt med flöden som skapar mervärden". Man kan prata om Fristad som "friluftsorten" med mottot "Här lever du din dröm, med tillgång till allt". Trollhättan kan bli "den lekfulla staden" som går under parollen "Här odlas frön till stora drömmar". Utifrån detta kan ortens aktörer sedan skapa förutsättningar för en hållbar livsstil som utgår ifrån ortens specifika karaktär och intressen. Det kan användas som ett sätt att sparka igång kreativitet och skapa gemensamma spår att arbeta med. Därefter kan de goda idéerna sprida sig till andra orter som kan lära av det som skapats.

HUR KAN DET SE UT 2030?

Exempel på möjligheter att bidra till en hållbar ortsanda för kommun och intresseorganisationer (yttersta ringen), näringsliv och föreningsliv (mellersta ringen) och invånare (innersta ringen).

LÄRDOMAR & INSIKTER

Att påverka människors konsumtionsmönster är utmanande, och likaså är det utmanande att vara ett företag eller annan aktör som verkar för en mer hållbar konsumtion. I projektets mindre och medelstora orter kunde projektteamet se att nischverksamheter ofta har svårare att överleva vilket skapar ett mindre utbud av hållbara alternativ. Samtidigt finns det på grund av den relativt lilla storleken goda möjligheter till förändring och goda förutsättningar för samverkan på dessa orter. Just samverkan har under projektets gång identifierats som en nyckelfaktor för förändring. Ett antal andra faktorer och resonemang har också varit återkommande i projektet, och betraktats som centrala för att lyckas åstadkomma en mer hållbar konsumtion:

- För att skapa och erbjuda hållbara alternativ som ska bli attraktiva krävs ofta något mer än att de är långsiktigt bättre för miljön, till exempel att de förenklar vardagen. Att agera hållbart bör förknippas med fördelar istället för uppföringar.
- För att öka utlåning/uthyrning av produkter måste de finnas tillgängliga där de ska användas, när de ska användas.
- För att frikoppla konsumtion från ägande behövs pålitliga helhetslösningar som möter en bredd av behov i olika segment. Få människor är till exempel beredda att ge upp

ägandeskapet av sina handverktyg om det endast finns ett smalt utbud av basverktyg att hyra, eller om man riskerar att mötas av ett "oj, det fanns visst inga hylsnycklar inne idag".

- Det är viktigt att titta på de behov målgruppen man vänder sig mot har, även bortom själva varukonsumtionen. Småbarnsföräldrar har ofta ett behov av någonstans att "hänga" under föräldraledigheten. Det är bra om allt är samlat på ett ställe eftersom de är ganska låsta till barnvagn/bil/mat- och sovtider för barnet. Därför är exempelvis en galleria en perfekt plats för dem att ses på och där dra nytta av cirkulära lösningar.

- I en hållbar framtid kan samarbete vara viktigare än konkurrens, och affärssymbioser som samverkansform kan vara ett sätt att få långsiktig ekonomi i cirkulära affärsmodeller på mindre orter. Mindre cirkulära aktörer kan till exempel få draghjälp och synlighet från mer etablerade aktörer och skapa en större efterfrågan på en bredare marknad.

- Cirkulära möjligheter kan växa upp i de linjära strukturerna som människor redan är vana vid istället för att vara en parallell marknad. Digitala marknadsplatser skulle exempelvis kunna lyfta cirkulerade varor jämte eller framför nyproducerade i sökträfflistan.

REFERENSER

1. *Kan vi gå före? 1000 unga vuxna i Västra Götaland om hur de lever idag och hur de ser på sin och samhällets framtid*, Västra Götalandsregionen 2016
2. Siffror baseras på medelvärde från statistik mellan 2012-2014, SCB och KV
3. *Handels miljö- och klimatpolitiska program*, Handels 2020
4. *Konsumtionsrapporten 2019*, Göteborgs Universitet

5. *Konsumtionsrapporten 2019*, Göteborgs Universitet
6. *Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change*, Ellen MacArthur Foundation, 2019
7. *Möt framtidens hållbara konsumenter, Hållbar konsumtion och livsstilar*, Kairos Future 2019 och 2020
8. *The Sharing Economy*, PWC 2014
9. *Ekonomidoktorn: Allt kommer att delas i framtiden*, Svenska Dagbladet 2020
10. *Åtta svenska städer som klär Stockholm efter pandemin*, Dagens industri, 200912
11. *Staden efter Corona*, Sveriges Radio, 200630

MEDVERKANDE

Projektteamet har utgjorts av sex personer och utöver det har ett flertal samverkande aktörer och boende på orterna engagerats. Samverkande aktörer på de tre typorterna i projektet är Fristadbostäder AB, Borås Stad, Källered BID ekonomisk förening, Mölndals Stad, Trollhättan centrum AB, Trollhättans Stad och Erik Hemberg Fastighets AB. En referensgrupp med personer från Västra Götalandsregionen, Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund, Fastighetsägarna GFR och Göteborgs Stad har kommit med input. Ytterligare ett 30-tal människor har medverkat som bollplank, deltagit i workshops och fördjupande samtal.

PROJEKTTEAMET HAR UTGJORTS AV:

Peter Serrander är projektledare för Kvarterets konsumtion 2030. Han arbetar med projektledning och samverkan på Science Park Borås, som är en del av Högskolan i Borås, och har bakgrund i näringslivet, samhällsbyggnadsbranschen och har ett stort intresse för hållbarhetsfrågor.

Oskar Rexfelt är forskare med fokus på användarcentrerad design och människors acceptans av hållbara konsumtionsalternativ. Oskar arbetar på Chalmers och har tillsammans med Anneli tagit fram verktygslådan the Use2Use Design Toolkit som använts i konceptutvecklingsarbetet.

Anneli Selvefors är projektets expert inom hållbar design. Hon driver designbyrån Forming Futures och arbetar med forskning och design kopplat till hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi. Anneli står bakom verktygslådan the Use2Use Design Toolkit som använts i konceptutvecklingsarbetet.

Tobias Jansson är expert på cirkulär ekonomi och driver plattformen CircularEconomy.se, som inspirerar, utbildar och coachar företag och offentliga aktörer till att arbeta mer cirkulärt. Tobias har varit med och skapat affärsutvecklingsverktyget Cirkulär Business Model Canvas, som använts i flera av projektets workshops.

Johanna Stål är projektets expert på hållbara livsstilar. Hon arbetar som redaktör på Caminomagasinet.se, föreläser, skriver och omvärldsbevakar kring hållbarhetsfrågor. Johanna är även författare till fyra böcker om hållbarhet kopplat till design, livsstil och framtidsfrågor.

Petra Pettersson är projektsamordnare inom Klimat 2030 på Science Park Borås och har fokusområdet förnybara och resurseffektiva produkter och tjänster. Petra har erfarenhet av hållbarhetsfrågor inom näringslivet och textilindustrin.

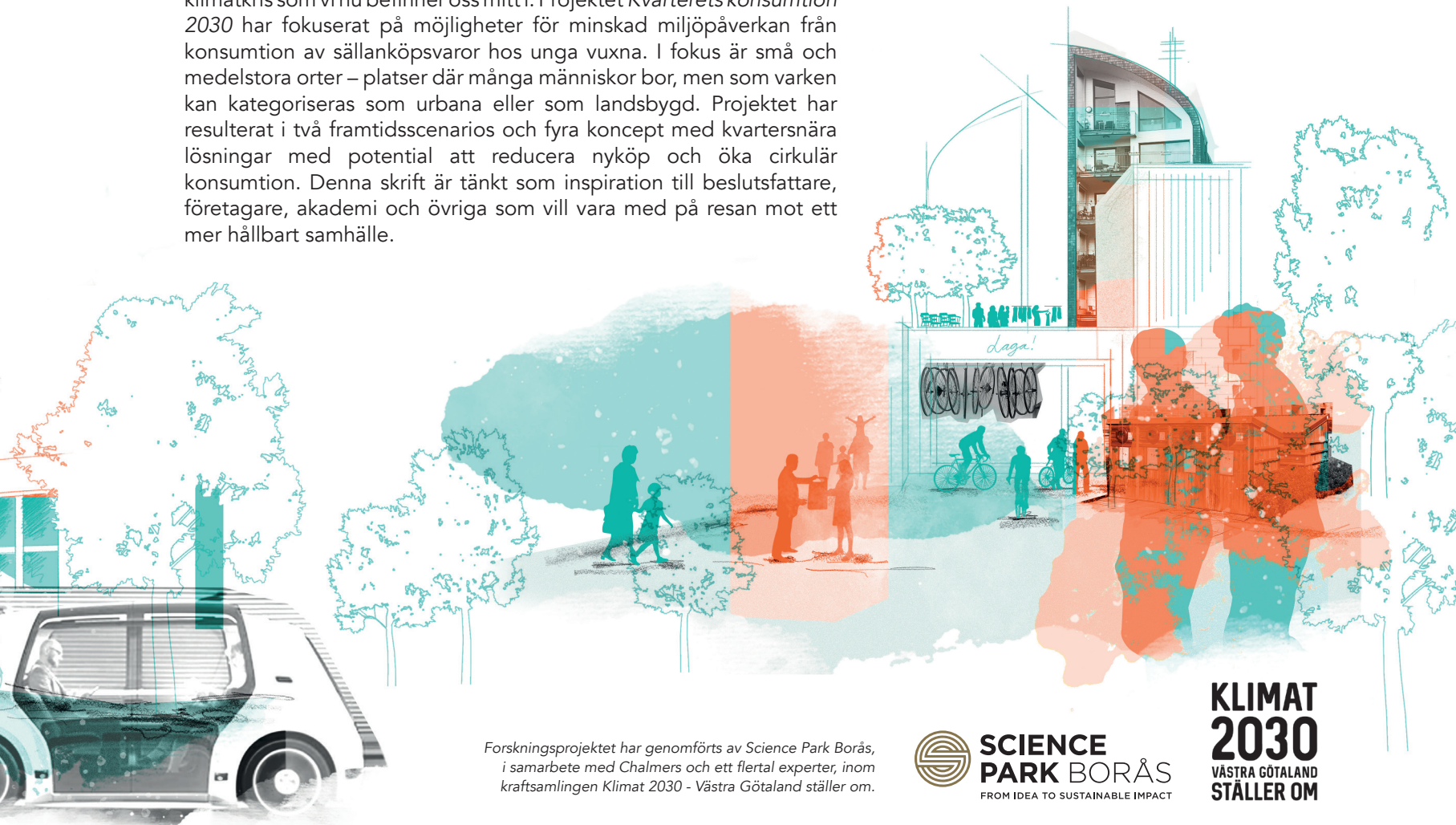
I SAMVERKAN MED:

Slutrapport för projektet Kvarterets konsumtion 2030
Publicerat av: Science Park Borås (2021)
Illustrationer: Susanne Flodin & Anneli Selvefors

KVARTERETS KONSUMTION 2030

Samhället står idag inför stora utmaningar för att klara den miljö- och klimatkris som vi nu befinner oss mitt i. Projektet *Kvarterets konsumtion 2030* har fokuserat på möjligheter för minskad miljöpåverkan från konsumtion av sällanköpsvaror hos unga vuxna. I fokus är små och medelstora orter – platser där många människor bor, men som varken kan kategoriseras som urbana eller som landsbygd. Projektet har resulterat i två framtidsscenarios och fyra koncept med kvartersnära lösningar med potential att reducera nyköp och öka cirkulär konsumtion. Denna skrift är tänkt som inspiration till beslutsfattare, företagare, akademi och övriga som vill vara med på resan mot ett mer hållbart samhälle.

Forskningsprojektet har genomförts av Science Park Borås, i samarbete med Chalmers och ett flertal experter, inom kraftsamlingen Klimat 2030 - Västra Götaland ställer om.

**SCIENCE
PARK BORÅS**
FROM IDEA TO SUSTAINABLE IMPACT

**KLIMAT
2030**
VÄSTRA GÖTALAND
STÄLLER OM